



Viktimološko društvo Srbije  
Victimology Society of Serbia

## **XI GODIŠNJA ONLINE KONFERENCIJA**

**Viktimološkog društva Srbije**

**Žrtve i savremeni društveni kontekst:  
Izazovi i perspektive**

**Knjiga apstrakata**

**Viktimološko društvo Srbije**

**065 548 6421**

**063 356 613**

**011 228 8040**

**vdsrbija@gmail.com**

**www.vds.org.rs**

**Beograd, 25. i 26. novembar 2021.**



**XI godišnja online konferencija Viktimološkog društva Srbije**  
*Žrtve i savremeni društveni kontekst: Izazovi i perspektive*

**Knjiga apstrakata**

**Beograd, 25. i 26. novembar 2021. godine**

**XI godišnja online konferencija Viktimološkog društva Srbije**  
**Žrtve i savremeni društveni kontekst: Izazovi i perspektive**  
**25. i 26. novembar 2021. godine**

**PROGRAM**

---

**I dan konferencije (25. novembar 2021.)**

---

**10.00-10.30**

**Otvaranje konferencije**

Informisanje učesnika/učesnica konferencije o nagradama Viktimološkog društva Srbije za 2021. i obraćanje nagrađenih učesnika

**10.30-12.00**

**Plenarna sesija 1: Žrtve i izazovi istraživanja u savremenom društvenom kontekstu**

Moderatorica: dr Sanja Čopić

**Radni jezik: engleski**

- Prof. dr Shalva Weil, Seymour Fox škola za obrazovanje, Hebrejski univerzitet u Jerusalimu, Izrael: *Da li su starije žene u posebnom riziku? Ubistva starijih žena kao rastući fenomen*
- Dr Sanja Milivojević, La Trobe Univerzitet u Melburnu, Australija, *Border criminologies*, Univerzitet Oksford, Velika Britanija: *Žrtve kriminaliteta na novom Internetu: Digitalne inovativne tehnologije i viktimizacija u 21. veku*
- Angelica Pino, Elizabeth Dartnall, Anik Gevers, Inicijativa za istraživanje seksualnog nasilja, Južna Afrika: *Istraživati ili ne istraživati? Etička i praktična pitanja vezana za istraživanje nasilja nad ženama u vreme Covid-19*

**12.00-12.30 – Pauza**

**12.30-14.00**

**Tematska sesija 1: Žrtve i pandemija Covid-19**

Moderatorica: dr Mirjana Dokmanović

**Radni jezik: srpski**

- Prof. dr Oliver Bačanović, Fakultet za bezbednost - Skopje, Univezitet "Sv. Kliment Ohridski" Bitola, Severna Makedonija, prof. dr Nataša Peovska, Fakultet za bezbednost - Skopje Univezitet "Sv. Kliment Ohridski" Bitola, Severna Makedonija: *Požar u modularnoj Covid-19 bolnici u Tetovu -viktimološki aspekti*
- Prof. dr Dragana Batić, Fakultet za bezbednost - Skopje, Univezitet "Sv. Kliment Ohridski" Bitola, Severna Makedonija, Natka Pacoska, klinički psiholog, Severna Makedonija: *Model pružanja psihološke prve pomoći i psihosocijalne podrške u kriznim i vanrednim situacijama, kao i u nesrećama manjih i lokalnih razmera*
- Dr Vida Vilić, Klinika za stomatologiju Niš, Srbija: *Fišing kao oblik prevare i krađe identiteta u zdravstvu: viktimizacije za vreme trajanja pandemije Covid-19*
- Selma Tufekčić MA, UG „Vive Žene“ Tuzla: *Pandemija Covid-19 kao uzrok narušenih porodičnih odnosa i nasilja u porodici*

**14.00-15.00 – Pauza**

**15.00-17.00**

**Plenarna sesija 2: Žrtve i odgovori na viktimizaciju u savremenom društvu**

Moderatorka: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

**Radni jezik: engleski**

- Prof. dr Ezzat A. Fattah, osnivač i professor emeritus Fakulteta za kriminologiju, Univerzitet Simon Fraser, Kanada: *Pravda za žrtve kriminaliteta: Da li je najzad došlo vreme za radikalnu promenu paradigme?*
- Dr Uglješa Zvekić, Ambasador, šef Kancelarije Evropske organizacije za javno pravo pri UN, savetnik u Globalnoj inicijativi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Ženeva/Beč), Prof. dr Nando Dalla Chiesa, Univerzitet u Milanu, Italija: *Žrtve organizovanog kriminala i korupcije: međunarodna perspektiva i iskustva Italije i Latinske Amerike*
- Prof. dr Jaishankar Karuppanan, nezavisni sajber kriminolog i predsednik Južnoazijskog udruženja za kriminologiju i viktimologiju, Indija: *Sajber viktimologija*

---

**II dan konferencije (26. novembar 2021.)**

---

**10.00-11.30**

**Plenarna sesija 3: Problemi zaštite žrtava i inovativni odgovori na viktimizaciju**

Moderatorka: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

**Radni jezik: srpski**

- Dr Mirjana Dokmanović, Institut društvenih nauka i Viktimološko društvo Srbije: *Potencijali i mogućnosti primene afirmativnog istraživanja u programima podrške žrtvama*
- Prof. dr Slobodan Savić, Institut za sudsku medicinu „Milovan Milovanović“, Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija: *Aktuelni problemi u zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja*
- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, Viktimološko društvo Srbije i Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu. Dr Sanja Čopić, Viktimološko društvo Srbije i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Milica Luković Radaković, Viktimološko društvo Srbije: *Seksualno nasilje nad studentima na fakultetima u Srbiji*
- Prof. dr Irma Kovčo Vukadin, Odsjek za kriminologiju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska: *Pandemija Covid-19 i intimno partnersko nasilje: Iskustva i ishodi za žrtve u Hrvatskoj*

**11.30-12.30 – Pauza**

## 12.30-14.00

### Tematska sesija 2: Različite kategorije žrtava

Moderatorica: Jasmina Nikolić

#### Radni jezik: srpski

- Dr Zorica Mršević, Institut društvenih nauka Beograd, Srbija: *Položaj LGBTI osoba u Srbiji danas - od viktimizacije nasiljem i diskriminacijom ka društvenoj integraciji*
- Mr Svetlana Janković, Fond socijalne i demokratske inicijative, Srbija: *Društveni položaj starijih žena u vreme pandemije*
- Stefan Dugajlić, advokat, student doktorskih studija na Pravnom fakultetu, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija: *Status žrtve pred sudom pravde Evropske unije*
- Prof. dr Ivana Kronja, Beogradska Akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, Srbija: *Žrtva i društveno nasilje u ekranizacijama dela Dragoslava Mihailovića: Petrijin venac (film i TV-serija, 1980, r. Srđan Karanović), Tamo i ovdje (1978, r. Aleksandar Petković)*
- Prof. dr Ksenija Butorac, Visoka policijska škola, Ivica Luketić, Centar za dijagnostiku, Uprava za zatvorski sustav, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, prof. dr Ljiljana Mikšaj Todorović, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska: *Neka obilježja počinitelja spolne zloupotrebe djece i situacijska prevencija spolne zloupotrebe djece*

## 14.00-15.00 – Pauza

## 15.00-16.45

Tematska sesija 3: Različiti oblici viktimizacije

#### Moderatorica: mr Ljiljana Stevković

- Prof. dr Jasna Hrnčić, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Srbija, Nina Lončar, Ustanova za smeštaj odraslih i starih „Pljevlja“, Pljevlja, Crna Gora: *Žrtve rodno zasnovanog zlostavljanja na internetu među studentima političkih nauka*
- Mr Ljiljana Stevković, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu i Viktimološko društvo Srbije: *Skriveni oblici nasilja u porodici: Iskustva roditelja viktimiziranih nasilnim ponašanjem maloletne dece*
- Dr Filip Mirić, Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija, prof. dr Danica Vasiljević-Prodanović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija: *Viktimološki osvrt na vršnjačko nasilje u digitalnom okruženju*
- Prof. dr Azra Adžajlić-Dedović, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerziteta u Sarajevu, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina, prof. dr. Miodrag N. Simović, Pravni fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina: *Rodno zasnovano nasilje i kriminalitet žena u Bosni i Hercegovini*

## 16.45-17.00

### Zatvaranje konferencije

### **Programski odbor XI godišnje online konferencije Viktimološkog društva Srbije**

1. Prof. dr Gorazd Meško, redovni profesor, prodekan za istraživanja i rukovodilac Instituta za krivično pravosuđe i bezbednost na Fakultetu za krivično pravosuđe i bezbednost, Univerzitet u Mariboru (Slovenija);
2. Prof. dr Oliver Bačanović, redovni profesor Fakulteta za bezbednost, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“, Skoplje (Makedonija);
3. Akademkinja prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, članica Evropske akademije nauka i umestnosti, redovna profesorka na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, članica Upravnog odbora Viktimološkog društva Srbije, počasna članica Svetskog viktimološkog društva i bivša predsednica Evropskog udruženja za kriminologiju (Srbija);
4. Prof. dr Irma Kovčo-Vukadin, redovna profesorka na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, Odeljenje za kriminologiju, Univerzitet u Zagrebu (Hrvatska);
5. Dr Sanja Milivojević, naučna saradnica za kriminologiju na La Trobe Univerzitetu u Melburnu (Australija) i izvršna direktorka programa *Border criminologies* na Univerzitetu Oksford (Velika Britanija);
6. Dr Sanja Čopić, viša naučna saradnica u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu i predsednica Upravnog odbora VDS.

### **Organizacioni odbor XI godišnje online konferencije Viktimološkog društva Srbije**

1. Jasmina Nikolić, direktorka Viktimološkog društva Srbije;
2. Dr Sanja Čopić, viša naučna saradnica u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu i predsednica Upravnog odbora VDS;
3. Milica Luković Radaković, asistentkinja u Viktimološkom društvu Srbije.

Organizaciju XI godišnje online konferencije Viktimološkog društva Srbije *Žrtve i savremeni društveni kontekst: Izazovi i perspektive* finansijski je pomoglo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

---

# PLENARNE SESIJE

---

---

## Plenarna sesija 1: **Žrtve i izazovi istraživanja u savremenom društvenom kontekstu**

---

### **Da li su starije žene u posebnom riziku? Ubistva starijih žena kao rastući fenomen**

**Prof. Dr Shalva Weil**

*Seymour Fox škola za obrazovanje, Hebrejski univerzitet u Jerusalmu, Izrael*

Proučavanje femicida sada je uspostavljeno kao legitimno polje. Vreme je da se diverzifikuju istraživački interesi i usredsrede na različite sociološke obrasce femicida koji karakterišu različite starosne grupe, etničke grupe i klase. Jedno od ovih polja je ženski geronticid ili ubijanje starijih žena zbog njihovog pola. Ženski geronticid čini otprilike jednu desetinu svih femicida na globalnom nivou. Unutar ove oblasti mogu se utvrditi različiti obrasci rodno zasnovanog geronticida, zavisno od odnosa prema starijim osobama i statusu žena u društvu. Ovo predavanje ispituje ograničeno istraživanje ženskog geronticida na globalnom nivou. Razmatra se način na koji se percipira starija žena u različitim društvima i objašnjava kako se geronticid razlikuje od eutanazije u zapadnom društvu. Pretpostavka je da će se ženski geronticid povećavati kako se produžava životni vek i kako starije žene sve manje budu doprinosile porodičnoj ekonomiji. U radu je predstavljena studija slučaja sa fokusom na geronticid nad ženama u arapskim i jevrejskim zajednicama u Izraelu, tokom više od jedne decenije. Sugerise se da je moguće predvideti među kojim etničkim grupama će se izvršiti ženski geronticid, što, teoretski, omogućava da se ova pojava spreči unutar pojedinih grupa kod kojih postoji povećani rizik. Ovo bi moglo smanjiti broj femicida koji se izvrše na godišnjem nivou.

### **Žrtve kriminaliteta na novom Internetu: Digitalne inovativne tehnologije i viktimizacija u 21. veku**

**Dr Sanja Milivojević**

*La Trobe Univerzitetu u Melburnu, Australija*

*Border criminologies na Univerzitetu Oksford, Velika Britanija*

Dominantno mišljenje u javnom diskursu je da tehnološki napredak može da „kompletно promeni budućnost čovečanstva” (Ghimire, 2018: 6). Sa razvojem Četvrte industrijske revolucije, digitalne inovativne tehnologije, kao što su veštačka inteligencija ili Internet inteligentnih uređaja, sve više bude interesovanje u prirodnim i društvenim naukama, ali i raznim privrednim granama. Dok pametne mašine postaju „globalni medijski fenomen“ (Katz, 2020: 2), tehno-skeptici i oni koji bezrezervno veruju u tehnološki napredak, eksperti i laici iznose svoje mišljenje o opasnostima i dobrim stranama novih tehnologija koje postaju sve samostalniji neizbežni deo naše svakodnevice. Bilo da se radi o lečenju bolesti, borbi sa pandemijom, ublažavanju klimatskih promena ili da govorimo o produbljivanju socijalnih nejednakosti, strahu od „mašina ubica“ koje mogu da označe kraj civilizacije, nove tehnologije nas ne ostavljaju ravnodušnim. Njihov potencijal da nauče iz baza podataka, sopstvenog iskustva ili iz okoline, kao i mogućnost da procesuiraju velike datoteke i manje ili više samostalno donose odluke je

nešto sa čim se čovečanstvo do sada nije suočilo. Ovi procesi, međutim, donose mnogo razloga za brigu, kao što su narušavanje privatnosti, diskriminacija, „black boxing“ (nedostatak transparentnosti), digitalna nejednakost, privatizacija u oblasti bezbednosti i kontrole kriminaliteta, algoritmička pravda i mnoge druge štetne posledice koje donosi novi internet. Ovaj rad će biti posvećen ekspanziji i mogućim posledicama digitalnih inovativnih tehnologija na žrtve kriminaliteta u raznim kontekstima. U radu se kritikuje manjak pažnje koji se posvećuje ovoj temi u modernoj kriminologiji, a naročito kada se radi o mogućim štetnim posledicama tehnologija, kao i ulozi koju nove tehnologije mogu imati u pružanju pomoći žrtvama i službama koje im pomažu. U radu se takođe poziva na osnivanje nove oblasti koja bi se zvala “digitalna viktinologija” i koja bi se bavila temama koje nisu limitirane na sajber viktinologiju koja je danas gotovo isključivo u centru pažnje naučne javnosti. Najzad, sugeriše se da ova nova oblast u viktinologiji mora da uključi i nove metodološke i epistemološke pristupe izučavanju digitalnih inovativnih tehnologija, koji bi trebalo da se razvijaju u saradnji sa kolegama iz STEM (science, technology, engineering and mathematics) nauka i IT sektora.

### **Istraživati ili ne istraživati? Etička i praktična pitanja vezana za istraživanje nasilja nad ženama u vreme Covid-19**

*Angelica Pino*

*Elizabeth Dartnall*

*Anik Gevers*

*Inicijativa za istraživanje seksualnog nasilja, Južna Afrika*

Tokom pandemije je uočen porast nasilja nad ženama i nasilja nad decom. Sa druge strane, vladama su potrebni dokazi koji će usmeravati razvoj politike i usluga tokom pandemije. Rad istraživača na terenu - koji je svakako izazovan u redovnim okolnostima - još je izazovniji tokom pandemije, posebno u zemljama sa niskim i srednjim prihodima. Covid-19 je u osnovi i značajno promenio način na koji živimo i radimo. Za mnoge istraživače ovo je podrazumevalo preispitivanje i reviziju njihovih projektnih planova i metodologija istraživanja, uključujući i sprovođenje istraživanja na daljinu, pomoću alata za informacione i komunikacione tehnologije. Istraživači su se suočili sa etičkim pitanjima: Šta treba da bude fokus istraživanja? Možemo li bezbedno i etički meriti uticaj Covid-19 na nasilje nad ženama tokom izolacije? Možemo li bezbedno voditi razgovore putem interneta sa žrtvama nasilja, posebno decom? Ipak, ovo teško vreme je takođe otvorilo nove mogućnosti, imali smo prilike da svedočimo prilagođavanju istraživača širom sveta. U ovoj prezentaciji osvrnućemo se na etičke izazove u sprovođenju istraživanja tokom pandemije; podeliti iskustva prilagođavanja korisnika grantova Inicijative za istraživanje seksualnog nasilja (SVRI) iz zemalja sa niskim i srednjim prihodima i podeliti smernice SVRI o tome kako sprovesti istraživanje na daljinu na etički način.

---

## Plenarna sesija 2: *Žrtve i odgovori na viktimizaciju u savremenom društvu*

---

### **Pravda za žrtve kriminaliteta: Da li je najzad došlo vreme za radikalnu promenu paradigme?**

***Prof. DrEzzat A. Fattah***

*Fakultet za kriminologiju, Univerzitet Simon Fraser, Kanada*

Kako to da je kazna postala sinonim za pravdu i da je pravda postala eufemizam za kaznu? Kako to da su pravda i kazna postali gotovo zamenljivi pojmovi? Kako to da se parole poput „pravda za žrtve“ uvek tumače kao zahtevi za većim i oštrijim kaznama. Da li je kazna zaista sinonim za pravdu? Da li su žrtve zločina zaista osvetoljubive i potpuno opsednute traženjem kažnjavanja? Zabrinjavajuće pitanje koje me je proganjalo tokom mog profesionalnog života, pitanje zbog kojeg sam proveo mnoge neprospavane noći pokušavajući da pronađem odgovor, glasi: Kako je moguće kaznu, tj. namerno nanošenje bola i patnje, lišavanje slobode ili namerno usmrćivanje ljudskog bića punog života, nazvati ili doživeti kao pravdu i smatrati najprikladnijim odgovorom za patnje žrtava? Kako to da su žrtve koje su, kako je rekao Nils Christie, primarni vlasnici sukoba (Christie, 1977) čija su imovinska prava uzurpirana, a koji su dobili naknadu štete u obliku „Wergeld“ ili oduzimanja imovine od strane države, navedene da veruju da je pravda osveta i odmazda i da je, što je kazna stroža, presuda pravednija? Kako to da su teološki i apstraktni pojmovi odmazde, iskupljenja, pomirenja i pokajanja postali toliko ukorenjeni u svesti ljudi da izgleda da nikakvo racionalno razmišljanje, nikakvi naučni dokazi, nikakva ekonomska kriza, nikakvi humanitarni poduhvati nisu u stanju da poljuljaju takva verska uverenja ili umanje neprestani zahtev za kaznom? Kako to da je kazna postala toliko univerzalno prihvaćena, izuzetno popularna i tako široko primenjivana da su ljudi i vlade, čak i u najtežim ekonomskim vremenima, više nego spremni da potroše milijarde i milijarde dolara ni zbog čega drugog osim zbog nanošenja bola i patnje sugrađanima koji su prekršili zakone? Došao je trenutak da se zapitamo da li je društvo 21. veka prošlo društvenu, kulturnu i moralnu evoluciju koja čini paradigmu retributivne „pravde za žrtve“ zreloom za radikalnu promenu? Ovo su samo neka od složenih i teških pitanja na koja se traže odgovori i koja će biti razmotrena u ovoj prezentaciji.

## **Žrtve organizovanog kriminaliteta i korupcije: Međunarodna perspektiva i iskustva Italije i Latinske Amerike**

***Dr Uglješa Zvekić***

*Ambasador, šef Kancelarije Evropske organizacije za javno pravo pri UN, savetnik u Globalnoj inicijativi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Ženeva/Beč)*

***Prof. dr Nando Dalla Chiesa***

*Univerzitet u Milanu, Italija*

Uloga žrtava organizovanog kriminaliteta i korupcije, njihov položaj u krivičnom i parničnom postupku, njihova zaštita i pružena pomoć prilično su složeni skup pitanja. Određene smernice uspostavljene su na međunarodnom nivou i zemlje imaju različita iskustva. Nakon što su Ujedinjene nacije 1985. godine usvojile Deklaraciju o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći, prvi normativni međunarodnopravni instrumenti koji se bave žrtvama organizovanog kriminaliteta i korupcije bile su dve ključne konvencije: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta i Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije. Obe se, na različit način, bave žrtvama krivičnih dela iz domena Konvencija, ali je daleko od toga da pružaju potpunu zaštitu i prava žrtvama istih. Iskustvo različitih zemalja ilustruje pitanja pružanja zaštite, pomoći i prava žrtava. Posebna pažnja posvećena je iskustvu Italije koja ima jedno od najdužih i najbogatijih tradicija u tom pogledu. Nekoliko ilustracija je iz Latinske Amerike.

### **Sajber viktimologija**

***Prof. Dr Jaishankar Karuppanan***

*Nezavisni sajber kriminolog i predsednik Južnoazijskog udruženja za kriminologiju i viktimologiju, Indija*

Posebno je uočeno da neki stručnjaci ne smatraju viktimizaciju sajber kriminalitetom kao novi oblik viktimizacije, a neki drugi ne pristupaju holistički proučavanju ovog oblika viktimizacije. Mnoge zemlje tretiraju viktimizaciju sajber kriminalitetom po svojim konvencionalnim zakonima, bez kreiranja posebnih zakona. Ova vrsta novih pitanja utrla je put za proučavanje sajber viktimizacije iz različitih uglova. Zato naglašavam potrebu postojanja pod-discipline viktimologije, tj. Sajber viktimologije, koja će ispitivati sajber kriminalitet isključivo iz perspektive žrtava/viktimološke perspektive jer verujem da je ovo nova forma viktimizacije. Ovo izlaganje će se osvrnuti na uspostavljanje novog polja viktimologije, tj. Sajber viktimologije.

---

## Plenarna sesija 3: Problemi zaštite žrtava i inovativni odgovori na viktimizaciju

---

### Potencijali i mogućnosti primene afirmativnog istraživanja u programima podrške žrtvama

**Dr Mirjana Dokmanović**

*Institut društvenih nauka i Viktimološko društvo Srbije, Srbija*

Polazište rada je u idejama izloženim u zaključku knjige Vesne Nikolić-Ristanović (2019) koje se odnose na moguće pravce daljeg razvoja viktimološke teorije, prakse i aktivizma. Autorka primećuje da se pozicija žrtve kreće od pasivnog primaoca pomoći do samosvesnog građanina, osposobljenog da se bori sa neizvesnošću koja prati svakodnevni život. Stoga predlaže korišćenje tri termina koja odražavaju tri različita nivoa suočavanja sa viktimizacijom: „žrtva“ (osoba koja je pretrpela viktimizaciju), „preživela“ (osoba koja je preživela viktimizaciju i koja se suočava sa njenim posledicama) i „pobednik/pobednica“ (osoba koja se osnažila i oporavila od posledica viktimizacije) (Nikolić-Ristanović, 2019: 96). Autorkina vizija viktimologije pobednika podrazumeva društvenu prepoznatljivost potencijala pobednika/pobednice koji bi bio prihvaćen i stavljen u funkciju postizanja stvarne promene ukupnog društvenog statusa viktimiziranih osoba (Nikolić-Ristanović, 2019: 226). Predmet ovog rada je razmatranje mogućnosti i potencijala primene afirmativnog istraživanja (engl. *appreciative inquiry*) u programima pomoći i podrške žrtvama. Radi se o inovativnom pristupu pokretanju pozitivnih promena u organizacijama, udruženjima i zajednicama (Cooperrider, Srivastva, 1987) koji se uspešno primenjuje širom sveta u menadžmentu, neprofitnom sektoru, obrazovanju, zdravstvu i drugim oblastima. Za razliku od konvencionalne metode razvoja koja počiva na rešavanju problema, afirmativno istraživanje polazi od otkrivanja unutrašnjih vrednosti čoveka i njegovih vizija budućnosti koje ga motivišu i pokreću u pravcu ličnog rasta. Koncept počiva na heliotropičnosti čoveka, odnosno tendenciji da se kreće ka afirmacijama i pozitivno zamišljenim slikama budućnosti. Iz tog razloga ima potencijal da bude uspešno primenjen i u programima podrške žrtvama. U prvom delu rada predstavljaju se principi, metodi i faze afirmativnog istraživanja, u drugom delu primeri dobrih praksi, a u nastavku mogućnosti, metode, prednosti i pretpostavke primene afirmativnog istraživanja u programima pomoći i podrške žrtvama. Očekivani rezultat primene ovog inovativnog pristupa osnaživanju žrtava je uspešno premošćavanje posledica viktimizacije uz istovremeno postizanje ličnog razvoja i rasta. Cilj rada je da doprinese razvoju teorije i prakse pozitivne viktimologije.

## **Aktuelni problemi u zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja**

***Prof. dr Slobodan Savić***

*Institut za sudsku medicinu „Milovan Milovanović“*

*Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Srbija*

Zlostavljanje i zanemarivanje dece veoma je važan društveni problem širom sveta. Otkriveni smrtni i nesmrtni slučajevi zlostavljanja dece predstavljaju „vrh ledenog brega“, jer mnogi slučajevi, posebno nesmrtnog nasilja, ostaju neotkriveni. Cilj rada je da se prikažu osnovne karakteristike i socijalni i medicinski značaj nasilja nad decom, a posebno da se istaknu aktuelni problemi u zaštiti dece od zlostavljanja i ukaže na moguće puteve rešavanja tih problema. Oblici zlostavljanja su fizičko nasilje, zanemarivanje dece, emocionalno zlostavljanje, seksualno zlostavljanje, Minhauzenov sindrom preko posrednika i dete kao svedok nasilja. Kombinacija različitih oblika nasilja je česta, a fizičko zlostavljanje je najčešće i najvažnije u odnosu na zdravstvene posledice koje izaziva. Ishod zlostavljanja dece obično nije smrtan, ali ono često uzrokuje teška telesna i/ili mentalna oštećenja. Smrtni ishod uglavnom uzrokuju teške povrede glave i trbuha. Važno je naglasiti da oko 30% zlostavljane dece postaju zlostavljači svoje dece, što uzrokuje prenošenje nasilja na nove generacije. Trenutni problemi u zaštiti dece od nasilja su sledeći: neverica u mogućnost zlostavljanja; zanemarivanje značaja problema (rigidni stavovi u vaspitanju dece); nedovoljno poznavanje učestalosti, karakteristika i zdravstvenih posledica nasilja nad decom, pre svega kao posledica neadekvatne edukacije; nereagovanje okoline na očigledno nasilje i sledstveno neprijavlivanje nadležnim službama; neadekvatna saradnja između stručnjaka i institucija nadležnih za prepoznavanje i dijagnostikovanje nasilja, zaštitu dece, kao i otkrivanje i zakonsko kažnjavanje počinitelaca. Zlostavljače treba zaustaviti na vreme, jer ako se preventivna akcija ne preduzme blagovremeno, posledice mogu biti katastrofalne. Brzo otkrivanje, prijavljivanje i odgovarajuća preventivna intervencija neophodni su za zaštitu dece od daljeg nasilja i mogućih smrtnih povreda. Nažalost, čak i u prepoznatim slučajevima često nedostaje odgovarajuća društvena akcija, sa fatalnim ishodom kao najtežom posledicom zlostavljanja dece. Stoga su potrebni dalji društveni i individualni naponi kako bi se smanjila učestalost nasilja nad decom u našem društvu i ublažile njegove štetne posledice.

## **Seksualno nasilje nad studentima na fakultetima u Srbiji**

***Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović***

*Viktimološko društvo Srbije i Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, Srbija*

***Dr Sanja Čopić***

*Viktimološko društvo Srbije i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija*

***Milica Luković Radaković***

*Viktimološko društvo Srbije, Srbija*

Rad ima dva cilja: predstavljanje projekta *Seksualno nasilje na univerzitetima u Srbiji: Podizanje svesti i razvijanje inovativnih mehanizama za podršku žrtvama*, za čije sprovođenje je Viktimološko društvo Srbije-VDS dobilo nagradu za inovacije u prevenciji i odgovoru na rodno zasnovano nasilje, koju dodeljuju Inicijativa za istraživanje seksualnog nasilja i Svetska banka, i predstavljanje dela nalaza ankete o viktimizaciji studenata seksualnim nasiljem na fakultetima u Srbiji, koje je sprovedeno u okviru ovog projekta. Cilj projekta je podizanje svesti o seksualnom nasilju nad studentima na fakultetima u Srbiji i unapređenje institucionalnog odgovora kroz predlaganje mehanizama za prevenciju i odgovor na slučajeve seksualnog nasilja na fakultetima. U cilju koncipiranja i testiranja, a zatim i zalaganja za usvajanje i primenu u praksi, odgovarajućih mehanizama za prevenciju, podršku i zaštitu studenata od seksualnog nasilja na fakultetima, sprovedeno je istraživanje. Istraživanje je imalo za cilj dolaženje do podataka o obimu i prirodi seksualnog nasilja nad studentima koji studiraju na fakultetima u Srbiji, njihove upoznatosti sa temom seksualnog nasilja i mehanizmima za njegovo sprečavanje i suzbijanje i predlozima vezano za prevenciju, podršku i zaštitu od seksualnog nasilja na fakultetima. Za potrebe istraživanja seksualno nasilje definisano je kao svako neželjeno seksualno ponašanje koje se vrši prema studentima koji studiraju na fakultetima u Srbiji od strane drugih studenata, nastavnog i nenastavnog osoblja. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 1597 studenata i studentkinja sa 22 fakulteta na četiri državna i jednom privatnom univerzitetu u Srbiji. Za prikupljanje podataka korišćena je anketa o viktimizaciji. Podaci su prikupljeni online, putem Survey Monkey platforme, u periodu mart-maj 2021. godine. Nakon kratkog predstavljanja projekta i metodologije istraživanja, u radu će biti predstavljeni rezultati koji se odnose na obim, strukturu i karakteristike seksualnog nasilja nad studentima na fakultetima u Srbiji.

## **Pandemija Covid-19 i intimno partnersko nasilje: Iskustva i ishodi za žrtve u Hrvatskoj**

***Prof. dr Irma Kovčo Vukadin***

*Odsjek za kriminologiju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet*

*Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

Žrtve intimnog partnerskog nasilja spadaju u tzv. socijalno osjetljivu kategoriju, a ta osjetljivost se dodatno pojačava u kriznim situacijama poput ove koju je izazvala pandemija Covid-19. Vladine mjere ograničavanja kretanja i funkcioniranja različitih društvenih sektora stvorila je dodatne okolnosti koje su mogle negativno djelovati na intimno partnersko nasilje jer stavljaju žrtvu u situaciju „zatočeništva“ i na taj način dovode do svojevrsnog paradoksa u kojem vladine mjere zaštite stanovništva znače posebnu ugrozu za određeni dio stanovništva. U svijetu je u tijeku cijeli niz istraživanja koja nastoje doći do odgovora utjecaja pandemije na intimno partnersko nasilje u smislu: 1. pojave novih slučajeva nasilje, 2. promjena u učestalosti već postojećeg nasilja i 3. promjena u ozbiljnosti nasilja. Predmet rada je prikaz rezultata istraživanja koje je provedeno sa žrtvama intimnog partnerskog nasilja koje su bile korisnice skloništa i pomoći i podrške koje pružaju organizacije civilnog društva u Hrvatskoj (N=64). Istraživanje je provedeno u srpnju 2021. godine anketiranjem žrtava. Cilj istraživanja je utvrđivanje: 1. utjecaja pandemije Covid-19 na osobno i obiteljsko funkcioniranje, 2. utjecaja vladinih mjera za suzbijanje pandemije Covid-19 na promjene u učestalosti i ozbiljnosti doživljenog nasilja, 3. mehanizama nošenja s viktimizacijom i traženje pomoći i 4. indikatora mentalnog zdravlja. Rezultati ukazuju na sljedeće: 1. mjere za suzbijanje pandemije utjecale su na osobno i obiteljsko funkcioniranje u manjem opsegu, 2. u određenom broju slučajeva se nasilje u pandemiji povećalo (najčešće psihičko nasilje), 3. žrtve nasilja iskazuju umjerenu do visoku razinu otpornosti u nošenju s vlastitom viktimizacijom i 4. žrtve intimnog partnerskog nasilja iskazuju blagu do umjerenu razinu simptoma stresa, anksioznosti i depresivnosti. U radu se razmatra značaj dobivenih rezultata.

---

# TEMATSKE SESIJE

---

---

## Tematska sesija 1: Žrtve i pandemija Covid-19

---

### Požar u modularnoj Covid-19 bolnici u Tetovu -viktimološki aspekti

*Prof. dr Oliver Bačanović*

*Prof. dr Nataša Peovska*

*Fakultet za bezbednost- Skopje*

*Univezitetet "Sv. Kliment Ohridski" Bitola, Severna Makedonija*

Istog dana, tačnije 8. septembra, kada se obeležavala tridesetogodišnjica od proglašenja nezavisnosti naše države, dogodila se tragedija u tetovskoj modularnoj bolnici namenjenoj za pacijente bolesne od Covid-19, koja je odnela 14 ljudskih života. Bolnica je u neverovatno kratkom vremenu izgorela do temelja uprkos naporima spasilaca, pre svega vatrogasaca, ali i medicinskog osoblja i građana, koji su dobrovoljno i samoinicijativno pokušali da pomognu unesrećenima kao i da pomognu da se požar lokalizuje. O uzrocima ove tragedije se još uvek nedovoljno zna, odnosno, ne postoji zvanična informacija, što ostavlja prostor za razne spekulacije i manipulacije koje su praćene i lažnim vestima, partijskim prepucavanjima i politizacijom slučaja, što dodatno komplikuje i onako složenu situaciju, a prisutan je i govor mržnje. Osim nadležnih organa u istragu je uključen i ekspertski tim za veštačenje požara iz Nemačke, koji je već bio na licu mesta i izvršio uvid. Njihova ekspertiza očekuje se u narednom periodu. U skladu sa našim, kao i već prihvaćenim savremenim shvatanjem pojma žrtve i s tim u vezi predmetom proučavanja viktimologije (Nikolić-Ristanović, 2019, Bačanović, 2011), u radu se analizira viktimološki aspekt ove tragedije (nesreće). Ovakve vrste nesreća posebno aktuelizuju pitanje poteba i pomoći koja je potrebna kako neposrednim, tako i posrednim žrtvama. U tom smislu, predmet rada su obrasci vikimizacije, prepoznavanje različitih vrsta žrtava (neposredne i posredne, primarne, sekundarne i tercijarne), posledice viktimizacije (za žrtve, njihove bližnje, očevice i osobe koje profesionalno dolaze u kontakt sa žrtvama) i sagledavanje potreba žrtava, posebno onih koje se odnose na pomoć i podršku koja, naročito neposredno posle nesreće, treba da bude institucionalizovana, dobro osmišljena i kontinuirana. U tom kontekstu posebno će se ukazati na nužnost davanja psihološke i psihosocijalne pomoći i podrške žrtvama, uključujući i podršku za prevazilaženje uloge žrtve, kao i usvajanje minimalnih standarda u postupanju sa ovom kategorijom žrtava. Cilj rada je da ukaže na značaj, a time i afirmiše potrebu prepoznavanja i blagovremene stručne pomoći i podrške žrtvama i aktivnosti koje na ovom planu društvo treba da preduzme kako bi se prevazišli uočeni problemi, nedostaci i poteškoće u slučaju društvene reakcije i kada je u pitanju ova kategorija žrtava, tačnije žrtve nesreća. Pri analizi ove nesreće sa viktimološkog aspekta korišćeni su različiti izvori podataka, tačnije medijski izveštaji (elektronski, štampani, portali i drugo) i odgovarajuća literatura posvećena pomoći i podršci žrtava.

## **Model pružanja psihološke prve pomoći i psihosocijalne podrške u kriznim i vanrednim situacijama, kao i u nesrećama manjih i lokalnih razmera**

***Prof. Dr Dragana Batić***

*Fakultet za bezbednost- Skopje*

*Univezitetet "Sv. Kliment Ohridski" Bitola, Severna Makedonija*

***Natka Pacoska***

*klinička psiholološkinja, Severna Makedonija*

Posle masovnih i lokalnih nesreća kojima su ljudi izloženi, da bi se zaštitilo njihovo mentalno zdravlje, potrebna je psihosocijalna podrška, koja predstavlja proces podsticanja otpornosti pojedinaca, porodice i zajednice, koja im olakšava oporavak od krizne situacije i koja im pomaže da se sa ovakvim događajima nose i u budućnosti. Ovaj pristup naglašava snage i sposobnosti pojedinca, porodice i zajednice da se oporave od krizne situacije. U zakonskoj regulativi Republike Severne Makedonije, ova oblast dosada nije bila regulisana, tako da godinama unazad izostaju planirane aktivnosti u odnosu na psihosocijalnu podršku stanovništva u uslovima masovnih i lokalnih nesreća i katastrofa. U radu je prikazan model psihološke prve pomoći i psihosocijalne podrške, koji bi trebalo da se implementira u kriznim i vanrednim situacijama, kao i u nesrećama lokalnih razmera, tako da postane deo zakonske regulative Republike Severne Makedonije. Nastao je kao rezultat istraživanja sličnih modela u svetu, a prilagođen je našim uslovima. Model ima za cilj da stanovništvu, koje je pretrpelo neku nesreću, i zaposlenima, koji su izloženi stresu zbog svoje profesionalne aktivnosti, sistematski pruži psihološku podršku u cilju zaštite mentalnog zdravlja. S obzirom na ulogu Crvenog krsta kao najveće humanitarne organizacije, koja obezbeđuje pomoć u humanitarnim i drugim katastrofama, predviđeno je da se ovaj model sprovodi u okviru Crvenog krsta. U prikazu modela, definisana je uloga Crvenog krsta, struktura, organizacija i planovi za pružanje psihološke prve pomoći (PPP) i psihosocijalne podrške (PSP), kao i saradnja sa drugim institucijama posle katastrofa i kriza velikih razmera, kao i posle lokalnih nesreća. Model je nastao u okviru projekta za podršku Crvenog krsta Republike Severne Makedonije, podržan od USAID- a, izradom tri dokumenta: „Model pružanja psihološke prve pomoći i psihosocijalne podrške u kriznim i vanrednim situacijama, kao i u nesrećama lokalnih razmera za zaposlene, volontere i vulnerabilno stanovništvo“ (Pacoska, Batić, 2020), „Priručnik za implementaciju modela pružanja psihološke prve pomoći i psihosocijalne podrške u kriznim i vanrednim situacijama, kao i u nesrećama lokalnih razmera za zaposlene, volontere i vulnerabilno stanovništvo“ (Pacoska, Batić, 2020), i „Funkcionisanje Centra za PPP i PSP (standardi i procedure) (Pacoska, Batić, 2021)“.

## **Fišing kao oblik prevare i krađe identiteta u zdravstvu: viktimizacija za vreme trajanja pandemije Covid-19**

***Dr Vida Vilić***

*Klinika za stomatologiju Niš, Srbija*

Pandemija koronavirusa utiče na sve segmente života ljudi širom sveta. Zbog rizika po zdravlje ljudi u potpunosti je izmenjena njihova neposredna komunikacija i većina radnih aktivnosti i kontakata odvija se uz pomoć kompjutera i mobilne telefonije. Komunikacija *on line* i korišćenje društvenih mreža nesumnjivo predstavlja *conditio sine qua non* u situaciji kada se zahteva poštovanje niza preventivnih mera, uključujući i rad zaposlenih od kuće, *on line* nastavu u školama, zabranu okupljanja i sl. Pozitivne strane ovakvog načina komunikacije nesumnjivo su očigledne i neophodne, ali su otvorile put i novim oblicima viktimizacije usled nesigurnih protokola za slanje mejlova, neadekvatnog nivoa zaštite privatnosti, nedovoljne informacione bezbednosti, postojanja tzv. sigurnosnih rupa i korišćenja istih uređaja i digitalnih servisa za poslovnu i privatnu svrhu. Hakerske fišing aktivnosti u vreme pandemije najviše su ugrozile sigurnost poverljivih podataka prikupljenih u oblasti zdravstvene zaštite, obrazovnih ustanova, privrede i bankarstva, kada se čeka da korisnik kompromituje svoj digitalni identitet i objavi svoje podatke. Predmet ovog rada je predstavljanje nekih od najčešćih fišing prevara i krađe identiteta u oblasti zdravstvene zaštite, pružanja zdravstvenih usluga, nabavke lekova i vakcina protiv koronavirusa, koje su zabeležene u svetu od početka pandemije. Fišing prevare koje će biti predstavljene u radu značajno doprinose daljem širenju panike od zloupotrebe medicinskih podataka zaraženih osoba i njihovih kontakata. Cilj rada je da ukaže na najčešće oblike viktimizacije koji su se pojavili širom sveta kao posledica kršenja sajber bezbednosti usled hakerskih napada tokom pandemije Covid-19. Poseban akcenat je stavljen na upoznavanje sa „pandemijskim“ sajber opasnostima, kao i sa mehanizmima za izbegavanje ove vrste viktimizacije. Korišćeni izvori u radu su objavljeni članci i saopštenja o sajber bezbednosti u vreme pandemije Covid-19, žrtvama fišing prevara i povredi prava na privatnost u oblasti zdravstvene zaštite.

## **Pandemija Covid-19 kao uzrok narušenih porodičnih odnosa i nasilja u porodici**

***Selma Tufekčić MA,***

*UG „Vive Žene“ Tuzla, Bosna i Hercegovina*

Pandemija Covid-a 19 uzrokovala je velike društvene promjene u različitim aspektima te je imala veliki uticaj i na dinamiku porodičnog života. Uz to, bosanskohercegovačka porodica bila je suočena sa brojnim poteškoćama i problemima i prije pandemije. U radu ćemo se fokusirati na promjene koje su se dogodile u odnosu na unutar-porodične odnose i na pojavu nasilja u porodici nakon proglašenja pandemije. Kako bi došli do saznanja pod kojim okolnostima je došlo do narušenih porodičnih odnosa i nasilja u porodici, provedeno je istraživanje na uzorku od 125 ispitanika u periodu od meseca septembra 2020.godine do septembra 2021.godine. Dio ispitanika (55) obuhvatao je žene žrtve nasilja u porodici koje se nalaze na tretmanu u Sigurnoj kući u Tuzli dok je dio uzorka (30 muškaraca i 40 žena) obuhvatao ispitanike iz ruralnih sredina Općine Srebrenik. U istraživanju se koristio polu-strukturirani intervju i anketa. Dobijeni

rezultati pokazuju da su novonastale promjene zahtijevale adaptaciju članova porodice na nove okolnosti koje se tiču procesa unutar svakodnevnog života porodice. To je značajnim dijelom usložnilo probleme koji su postojali u svakodnevnom funkcioniranju porodice i prije same pandemije a koji se odnose na unutar-porodičnu dinamiku kao i na mentalno zdravlje članova porodice. Ovo je uzrokovalo i pojavu različitih oblika nasilja u porodici koji se interpretiraju na temelju iskaza ispitanika. Nakon analize ovih problema u radu se prikazuju i odgovarajuće preporuke i smjernice u vezi s organiziranjem života za vrijeme kriznih situacija, a u svrhu njihovog lakšeg prevazilaženja i brige o mentalnom zdravlju.

---

## Tematska sesija 2: Različite kategorije žrtava

---

### **Položaj LGBTI osoba u Srbiji danas – od viktimizacije nasiljem i diskriminacijom ka društvenoj integraciji**

**Dr Zorica Mršević**

*Institut društvenih nauka Beograd, Srbija*

Predmet rada je stepen socijalne integrisanosti LGBTI osoba u savremenom društvu Srbije, kroz sagledavanje postojećih izazova u vidu redovnosti nasilja i diskriminacije u svakom životnom dobu te populacije, ali i uticaja onih momenata koji su delovali i deluju na poboljšanje socijalne integrisanosti te populacije. Cilj je ukazivanje da uprkos kontinuirane sveprisutnosti viktimizacije nasiljem, posebno mladih LGBTI osoba, postoji porast integracionog potencijaladruštva Srbije u odnosu na tu populaciju. Prezentiraju se postojeći trendovi povećanja društvene kohezije, ali se ukazuje i na prepreke i izazove kojim su otklonjeni i koji zahtevaju intervencije kroz promene u javnim politikama. Tematski, predstavljaju se osnovni momenti poboljšanja u vidu povećane spremnosti da se sa LGBTI populacijom ostvare bliski privatni i profesionalni odnosi, sučeljeni sa činjenicom postojanja nasilja i diskriminacije tih osoba. Takođe je prezentirana i prevalentnost pozitivnih stavova o toj populaciji, uz jasno izraženo odbacivanje negativnih stereotipa i predrasuda prema njima. Data je i komparacija sa rezultatima prethodnih desetogodišnjih istraživanja koji ocrtavaju društveni kontekst viktimizacije LGBT populacije, u odnosu na koje se pokazuje na uočljiv trend poboljšanja. Tekst se bazira na rezultatima istraživanja „*Stepen društvene integrisanosti LGBT+ populacije u Srbiji*“ koje je sproveo Geten, Centar za prava LGBTI osoba. Intervjuisanje putem online upitnika i putem direktnog ličnog kontakta je obavljeno od 1. februara do 30. aprila 2021. godine. Istraživanje sa baziralo na dva odvojena upitnika, prvi za opštu, većinsku populaciju koji se zasniva na prilagođenoj Bogardusovoj skali socijalne distance konstruisane za ispitivanje i merenje socijalne distance kroz stepen spremnosti ispitanih osoba da prihvate razne vrste socijalnih interakcija sa pripadnicima ispitivane socijalne grupe. Pored toga, radi preciznije utvrđivanja stepena integrisanosti LGBT osoba i posebno, utvrđivanja mogućih pravaca i aktera poboljšanja, primenjen je drugi upitnik namenjen za manjinsku populaciju samoidentifikovanih LGBTI osoba da se ispitaju njihova lična iskustva, stavovi i ocene o sopstvenom položaju i ostvarivanju prava u Srbiji. Istraživanje je obuhvatilo opštih i LGBTI ispitanika/ca u ukupnom uzorku od 1151 osoba.

## **Društveni položaj starijih žena u vreme pandemije u Srbiji**

***Mr Svetlana Janković***

*Fond socijalne i demokratske inicijative, Srbija*

Svaki peti građanin Srbije (20,2%), odnosno više od 1.400.000 stanovnika stariji su od 65 godina, a predviđa se da će do 2030. taj procenat iznositi najmanje 22%. Istovremeno, položaj starijih u Srbiji, na evropskom kontinentu i u mnogim društvima globalno je kompleksan, i u mnogim segmentima nije povoljan, naročito imajući u vidu proces daljeg demografskog starenja. Podaci Svetske zdravstvene organizacije pokazuju da 4% do 6% starijih trpi neki od oblika zlostavljanja u svojoj kući, ali se pretpostavlja da mnogo više ima onih koji nikada nisu bili registrovani kao žrtve nasilja. Predmet razmatranja je kvalitativno-komparativni prikaz stradanja starijih žena i njihovo isključenje iz javnog života kao i loš socio-ekonomski položaj, posebno u vreme pandemije. Takođe ukazuje se na važne aspekte ljudskih prava i njihovog ostvarivanja kroz kategorije rod i starost. Cilj rada je da kroz brojna istraživanja ukaže na podatak da su starija lica, pored osoba sa invaliditetom, jedna od najdiskriminisanih grupa u Srbiji. To je bilo posebno izraženo tokom vanrednog stanja uvedenog zbog pandemije zarazne bolesti Covid-19, kroz čuvene mere 65+. Najčešći izvor diskriminacije starijih osoba leži u uverenju da su stariji generalno opterećenje za društvo, da su dodatna briga, posebno u kriznim situacijama kada su posebno osetljivi i kada zbog "zatvaranja" nisu mogli/e nikako doprinosti u porodici. Sve je, naročito 2020. godine bilo izraženo podelom na lica ispod 65 ili preko 65 godina. U tekstu se podvlači da je kategorija starijih žena posebno izložena diskriminaciji po osnovu životne dobi, pri čemu je ukrštenost sa drugim osnovama diskriminacije češća u ovoj kategoriji nego kod mlađih uzrasta. Gotovo duplo više starijih žena (13%) nego muškaraca (7%) su siromašni. Osim marginalizaciji, diskriminacija otvara vrata nasilju, jednom od elemenata koji suštinski doprinosi povećanju nebezbednosti. Ta situacija ukrštenosti pola i starosti, predstavlja izvesno situaciji još intenziviranijeg prisustva rizika po ličnu bezbednost. Nasilje nad ženama ne prestaje kako one stare, već postaje manje vidljivo. U radu će biti analiziran i femicid starijih žena. Korišćena su istraživanja Crvenog krsta Srbije, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.

## **Status žrtve pred sudom pravde Evropske unije**

***Stefan Dugajlić***

*Advokat u Novom Sadu, Student doktorskih studija Pravnog fakulteta, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija*

U postupku pristupanja Evropskoj uniji (EU) Republika Srbija, kao kandidat, morala je svoje zakonodavstvo prilagoditi pravnim tekovinama EU. U skladu sa tim, potpisan je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Srbije i EU. Stupanje na snagu SSP-a, pored prava i obaveza za ugovorne strane, dovelo je i do toga da neke odredbe SSP-a direktno regulišu prava i obaveze pojedinaca. Značajno je istaći da su državljani Srbije stekli određena prava u okviru pravnog sistema EU. U krajnjoj instanci, prevashodno primenu, kao i zaštitu na ovaj način zagarantovanih prava predviđanih SSP-om obezbeđuje Sud pravde EU. Ovakvo tumačenje primene i dejstva SSP-a potkrepljeno je i nacionalnim propisima i to najvišim pravnim aktom – Ustavom Republike Srbije koji u članu 16 stav 2 predviđa: „*Opšteprihvaćena pravila*

*međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju. Potvrđeni međunarodni ugovori moraju biti u skladu s Ustavom“.* SSP je dokument koji predviđa harmonizaciju pravosudnog sistema Srbije i korake ka njegovom potpunom usaglašavanju sa tekovinama EU. Postavlja se pitanje kakav je status žrtve – državljana Srbije pred Sudom pravde EU u procesu pridruživanja, kada se uzme u obzir da se propisi postepeno usaglašavaju, tačnije da li se u postupcima pred Sudom pravde EU primenjuje pravni sistem EU u celini ili samo onaj deo propisa koji su do trenutka otpočinjanja postupka prošli postupak harmonizacije. Takođe, postavlja se i pitanje kakav će biti status žrtve u postupcima započetim u periodu procesa pridruživanja Srbije EU, te njihovim nastavkom i odlukama kada Srbija bude punopravna članica EU. Rad će prikazati određene slučajeve u dosadašnjoj praksi država članica EU koje su prošle slične etapa u procesu pridruživanja EU i kako se oni mogu reflektovati na buduće slučajeve državljana Srbije, te kakav se ishod na osnovu njih može očekivati.

**Žrtva i društveno nasilje u ekranizacijama dela Dragoslava Mihailovića: *Petrijin venac* (film i TV-serija, 1980, r. Srđan Karanović), *Tamo i ovde* (1978, r. Aleksandar Petković).**

***Prof. dr Ivana Kronja***

*Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, Srbija*

Predmet rada jeste motiv prikazivanja žrtve i prikaza i analize društvenog nasilja u filmskim ekranizacijama književnog dela istaknutog srpskog pisca Dragoslava Mihailovića *Tamo i ovde* (1978) i *Petrijin venac* (1980). Žene junakinje u ovim filmovima (i njihovim književnim predlošcima), kao i, posredno, muški junaci, preživljavaju iskustva nasilja i žrtve u postojećem društvenom kontekstu, koja su reprezentovana sa osećanjem i dramskom analizom društvenih uzroka nasilja, od eksploatacije do porodičnog nasilja. Cilj rada jeste analiza dramske strukture i metoda filmskog prikazivanja u navedenim delima s obzirom na problematiku žrtve, njenog okruženja i reagovanja, onako kako je ona umetnički obrađena u datom literarnom predlošku i na filmu. Rad i izlaganje nastojaće da pokažu neophodnost sofisticirane i objektivne analize uzroka nasilja sa proširenom humanističkom perspektivom, kakva je, što je retko u domaćoj umetničkoj praksi, ponuđena u dramskim filmovima u fokusu rada. Književno delo Dragoslava Mihailovića, pa tako i njegove ekranizacije, pokazuje se kao posebno senzibilisani za problematiku nasilja, saosećajnosti i žrtve u društvenim okolnostima u Srbiji i Evropi 20. veka.

## **Neka obilježja počinitelja spolne zloupotrebe djece i situacijska prevencija spolne zloupotrebe djece**

***Prof.dr sc Ksenija Butorac***

*Visoka policijska škola, MUP, Republika Hrvatska*

***Ivica Luketić***

*Centar za dijagnostiku Uprave za zatvorski sustav*

*Doktorand kaznenopravnih znanosti, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska*

***Prof. dr Ljiljana Mikšaj–Todorović***

*Odsjek za kriminologiju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska*

Svrha ovog rada je, osim provjere nekih dosadašnjih nalaza o počiniteljima kaznenih djela spolne zloupotrebe djece, u korpus dosadašnjih spoznaja o njima uvesti nove spoznaje o nedovoljno istraživanoj predmetnoj temi u kriminologiji i penologiji. Rad predstavlja prethodno priopćenje iz projekta kojemu je fokus istraživanje socijalno-demografskih, kriminoloških i penoloških obilježja seksualnih zlostavljača (N=26) osuđenih zatvorskom kaznom u 2019. godini. Preliminarni rezultati opisuju profil počinitelja: podjednako potječu iz urbanih i ruralnih sredina, mlađi su od 50 godina, slabo obrazovani, tendiraju prema samačkom životu, skloni su konzumiranju alkohola i droga te su jednostruki ili višestruki recidivisti. Počinitelji i žrtve su se otprije poznavali ili su bili u bliskim odnosima i bez obzira na odnos počinitelja i žrtve, ova kaznena djela se pretežno događaju u domu počinitelja ili žrtve. Ovi nalazi u okviru do sada poznatih rezultata istraživanja predstavljaju doprinos prevenciji pojavnosti ovog fenomena i zaštiti potencijalnih žrtava. Stoga bi više pozornosti trebalo fokusirati na činjenice utemeljene na dokazima o okolnostima u kojima se odvija seksualno zlostavljanje djece u svrhu situacijske prevencije ove vrste kriminaliteta. Pretpostavka je da interakcija između potencijalnog počinitelja i okoline oblikuje i dovodi do kriminalnog ponašanja. Jedna od efikasnih strategija mogla bi biti izlaganje djece programima samozaštite u školi i poučavanje kako da se odupru zlostavljačima, koji im mogu nanijeti nesagledive posljedice. U tom kontekstu, situacijske značajke zločina, uzete pojedinačno ili u interakciji s karakteristikama počinitelja, očito zaslužuju povećanu pozornost znanstvenika i praktičara na tom području.

---

## Tematska sesija 3: Različiti oblici viktimizacije

---

### Žrtve rodno zasnovanog zlostavljanja na internetu među studentima političkih nauka

**Jasna Hrnčić,**

*Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

**Nina Lončar**

*Ustanova za smeštaj odraslih i starih „Pljevlja“, Pljevlja, Crna Gora*

Rodno zasnovano zlostavljanje na internetu (RZZI) je sve prisutnije među mladima, i može imati brojne posledice: pad koncentracije, gubitak samopoštovanja, smanjenje socijalne uključenosti, povlačenje sa društvene i političke scene, ređe i opreznije uključivanje u razmenu na internetu. Ipak, ovaj fenomen je retko istraživano kod nas, a posebno među mladima u dvadesetim godinama. Ciljevi ovog rada su: 1) analiza raširenosti različitih oblika ispoljavanja RZZI među mladima, 2) analiza povezanosti različitih oblika ispoljavanja RZZI sa polnom pripadnošću, 3) analiza povezanosti različitih oblika ispoljavanja RZZI sa političkim angažovanjem. U istraživanje je uključeno 164 ispitanika ženskog (86,6%) i muškog pola (13,4%) uzrasta od 20 do 29 godina, koji su studirali političke nauke na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Ispitanici su tokom oktobra 2021. on-line popunili "*RZZI-1 - upitnik o rodno zasnovanom zlostavljanju na internetu*" (Hrnčić, Lončar, 2021), koji obuhvata 12 oblika RZZI. Većina (70,1%) ispitanika je prijavilo da je doživelo barem jedan oblik RZZI. *Najzastupljeniji* su: uznemiravanje ponovljenim neželjenim seksualnim zahtevima (50,6%), potcenjivanje (48,6%), uznemiravanje upotrebom izrazito seksualnih slika (36,0%), ponižavanje (29,9%), proganjanje (28,7%) i ismevanje (28,0%). Devojke su znatno češće doživljavale sve forme RZZI, izuzev pretnji batinama. Ispitanici su izvestili duplo češće da poznaju devojke koje su doživeli RZZI, nego da poznaju mladiće. Osobe koje su pohađale političke studije koje podrazumevaju veće političko angažovanje (N=50; međunarodne studije ili studije politikologije) su doživljavale potcenjivanje, ismevanje, ponižavanje i demonizaciju značajno češće od osoba koje pohađaju studije koje podrazumevaju angažovanje u pomoći i podršci ugroženima (N=113, studije socijalne politike i socijalnog rada); sve navedene razlike su izrazitije kod ženskog pola. Takođe, devojke na političkim studijama su značajno češće doživljavale uznemiravanje upotrebom izrazito seksualnih slika i ponovljenim neželjenim seksualnim zahtevima, nego devojke na studijama socijalne politike i socijalnog rada. Dobijeni nalazi su diskutovani u svetlu savremenih naučnih saznanja.

## **Skriveni oblici nasilja u porodici: Iskustva roditelja viktimiziranih nasilnim ponašanjem maloletne dece**

***Mr Ljiljana Stevković***

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu*

*Viktimološko društvo Srbije, Srbija*

Nasilje u porodici ima različite dimenzije, s obzirom na način ispoljavanja i specifičnu dinamiku odnosa između učinioca i žrtve. Jedan od njegovih najskrivenijih oblika je nasilje koje deca vrše prema roditeljima. To još više dolazi do izražaja kada se u ulozi nasilnog člana porodice nalazi dete koje maloletno, koje se kulturološki ne uklapa u društveni obrazac nasilnika, kao što se ni roditelji ne uklapaju u obrazac ugroženih žrtava. Predmet rada su upravo skriveni oblici nasilja u porodici, kada su roditelji viktimizirani nasilnim ponašanjem svoje maloletne dece. U radu će biti predstavljen deo rezultata istraživanja o nasilnom ponašanju koje maloletna lica vrše prema članovima porodice, a koji se odnose na iskustva roditelja koji su bili žrtve takvog ponašanja. Istraživanje je sprovedeno primenom kvantitativne i kvalitativne metodologije, pri čemu će u radu biti predstavljen deo rezultata kvalitativnog istraživanja. Kvalitativno istraživanje je realizovano na uzorku od 30 žrtava porodičnog nasilja maloletnih lica, među kojima je bilo 12 roditelja koji su viktimizirani nasilnim ponašanjem deteta. Podaci su prikupljeni primenom polustrukturiranog intervjua. U radu će fokus biti na iskustvima roditelja, na tome na koji način su oni doživljavali sopstvenu viktimizaciju i kako je to uticalo na njih na ličnom, porodičnom i socijalnom planu. Na samom kraju su dobijeni rezultati diskutovani u odnosu na postojeća naučna saznanja o kompleksnosti viktimizacije roditelja, uz razmatranje načina na koji stručnjaci mogu pružiti podršku roditeljima da uspostave zdrave i održive strategije suočavanja na putu oporavka i ponovnog uspostavljanja narušenih porodičnih odnosa.

## **Viktimološki osvrt na vršnjačko nasilje u digitalnom okruženju**

***Dr Filip Mirić***

*Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija*

***Prof. dr Danica Vasiljević-Prodanović***

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

Korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija je jedna od osnovnih kompetencija čoveka savremenog doba. Internet je omogućio preuzimanje i deljenje podataka u digitalnom obliku, učenje, informisanje, poslovanje, zabavu, uključivanje u društvene mreže. Međutim, razvoj Interneta doveo je i do pojave različitih oblika digitalnog nasilja. Viktimizaciji ovim nasiljem posebno su podložna maloletna lica jer nisu uvek u mogućnosti da na njega adekvatno reaguju. U radu su analizirani pojavni oblici vršnjačkog nasilja na internetu, ukazano je na različite tipove nasilnika, kao i na osnovne fenomenološke karakteristike ovog oblika nasilja, što predstavlja glavni predmet rada. Predmet rada je i analiza tipova žrtava vršnjačkog digitalnog nasilja. Ova analiza je izvršena na osnovu relevantne kriminološke i viktimološke literature. Uporednim prikazom tipova nasilnika i žrtava u digitalnom okruženju može se doći do vrednih

saznanja koja mogu doprineti suzbijanju ovog oblika kriminaliteta, što je i primarni cilj ovog rada. Viktimološki pristup nasilju u digitalnom okruženju je neophodan kako bi Internet ostao računarska mreža za razmenu informacija, bez njihove zloupotrebe.

### **Rodno zasnovano nasilje i kriminalitet žena u Bosni i Hercegovini**

***Prof. dr Azra Adžajlić-Dedović***

*Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

***Prof. dr Miodrag N. Simović***

*Pravni fakultet, Univerzitet u Banja Luci, Bosna i Hercegovina*

Ubistvo partnera, kao ekstremni vid partnerskog nasilja, predstavlja poseban istraživački problem, jer učinilac vjeruje da će svojim činom nanijeti užasnu patnju i nenadoknativ gubitak svojim kao i žrtvinim bližnjima. Otuda i pretpostavka da se mogu identifikovati markeri rizika od homicidnog nasilja nad partnerom i da na njima treba da se zasniva prevencija homicidnog nasilja, u okviru partnerskog odnosa. Predmet rada je kriminalitet žena u Bosni i Hercegovini. Da bismo približno utvrdili obim i strukturu kriminaliteta, sa fokusom na žrtve i sa fokusom na štetu od posljedica viktimizacije od 2009. do 2019. godine. Cilj rada je da istaknemo viktimogene uzroke kriminaliteta žena u Bosni i Hercegovini tj. kako su žrtve podstakle, protivzakonito i društveno štetno ponašanje kod žena, i podstakle ih na ubistvo ili usmrćenje žrtve. Osnovne teme koje će biti predložene u izlaganju su kriminalitet žena, viktimizacioni rizici, viktimizacija kao uzrok kriminalnog ponašanja kod djevojčica i žena u Bosni i Hercegovini.

---

## Lista izlagača i izlagačica

---

Adžajlić-Dedović Azra

[aadzajlic@fkn.unsa.ba](mailto:aadzajlic@fkn.unsa.ba)

Baćanović Oliver

[oliver.bacanovic@uklo.edu.mk](mailto:oliver.bacanovic@uklo.edu.mk)

Batić Dragana

[dbatic@yahoo.com](mailto:dbatic@yahoo.com)

Butorac Ksenija

[ksenija.butorac@gmail.com](mailto:ksenija.butorac@gmail.com)

Ćopić Sanja

[sanja.copic011@gmail.com](mailto:sanja.copic011@gmail.com)

Dalla Chiesa Nando

[nando.dallachiesa@yahoo.it](mailto:nando.dallachiesa@yahoo.it)

Dartnall Elizabeth

[elizabeth@svri.org](mailto:elizabeth@svri.org)

Dokmanović Mirjana

[mirjana.dok@gmail.com](mailto:mirjana.dok@gmail.com)

Dugajlić Stefan

[stefandugajlic@gmail.com](mailto:stefandugajlic@gmail.com)

Fattah Ezzat

[ezzat\\_fattah@sfu.ca](mailto:ezzat_fattah@sfu.ca)

Gevers Anik

[anik@svri.org](mailto:anik@svri.org)

Hrnčić Jasna

[jhrncic@gmail.com](mailto:jhrncic@gmail.com)

Janković Svetlana

[svetlana.jankovic.cacak@gmail.com](mailto:svetlana.jankovic.cacak@gmail.com)

Karuppannan Jaishankar

[drjaishankar@gmail.com](mailto:drjaishankar@gmail.com)

Kovčo Vukadin Irma

[irma.kovco.vukadin@erf.hr](mailto:irma.kovco.vukadin@erf.hr)

Kronja Ivana

[i.kronja@yahoo.com](mailto:i.kronja@yahoo.com)

Lončar Nina

[ninaloncar111@gmail.com](mailto:ninaloncar111@gmail.com)

Luketič Ivica

[ivica.luketic@gmail.com](mailto:ivica.luketic@gmail.com)

Luković Radaković Milica

[lukovic.milica.vds@gmail.com](mailto:lukovic.milica.vds@gmail.com)

Mikšaj Todorović Ljiljana

[miksaj@gmail.com](mailto:miksaj@gmail.com)

Milivojević Sanja

[smilivojevic@gmail.com](mailto:smilivojevic@gmail.com)

Mirić Filip

[filip.miric@gmail.com](mailto:filip.miric@gmail.com)

Mršević Zorica

[zorica.mrsevic@gmail.com](mailto:zorica.mrsevic@gmail.com)

Nikolić-Ristanović Vesna

[vnikolicristanovic@gmail.com](mailto:vnikolicristanovic@gmail.com)

Pacoska Natka

[natpacc@yahoo.com](mailto:natpacc@yahoo.com)

Peovska Nataša

[natasa.akademija@yahoo.com](mailto:natasa.akademija@yahoo.com)

Pino Angelica

[angelica@svri.org](mailto:angelica@svri.org)

Savić Slobodan

[savkenzi@gmail.com](mailto:savkenzi@gmail.com)

Simović N. Miodrag

[miodrag.simovic@ustavisud.ba](mailto:miodrag.simovic@ustavisud.ba)

Stevković Ljiljana,

[stevkoviclj@gmail.com](mailto:stevkoviclj@gmail.com)

Tufekčić Selma

[selma.tufekcic@gmail.com](mailto:selma.tufekcic@gmail.com)

Vasiljević Prodanović Danica

[vp.danica@gmail.com](mailto:vp.danica@gmail.com)

Vilić Vida

[vila979@gmail.com](mailto:vila979@gmail.com)

Weil Shalva

[shalva.weil@mail.huji.ac.il](mailto:shalva.weil@mail.huji.ac.il)

Zvekić Uglješa

[uzvekic@hotmail.com](mailto:uzvekic@hotmail.com)